ΚΛΕΠΤΑΙ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΑΙ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Εἰς τὰς μεσαιωνικὰς πόλεις μὲ τὸν ἀτελῆ φωτισμόν των καὶ τὴν ἔλλειψιν συστηματικῆς ἀστυνομικῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἐν μέρει ἀνεπλήρωνεν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἡ παρουσία τῶν νυκτοφυλάκων, συνέβαινον πολλὰ κρούσματα κλοπῆς. Καὶ ἂν τοῦτο ἐγίνετο εἰς τὰ μεγάλα κέντρα, φαντάζεταί τις πόσον ὀλίγον ἐξησφαλισμένη ἦτο ἡ περιουσία τῶν πολιτῶν εἰς τὰ μικρὰ καὶ ἐπαρχιακά. Οἱ νυκτοκλέπται ἢ τὰ παιδία τοῦ ἀρχιερέως, ὅπως ἐπὶ τὸ σκωπτικώτερον τοὺς ἐκάλει ὁ λαός, ἅμα τὸ σκότος ἐπήρχετο, ἐπεδίδοντο εἰς τὸ ἔργον των. Φέροντες φορέματα κατερρακωμένα, διὰ τῶν ὀπῶν τῶν ὁποίων συνήθως ἐφαίνοντο αἱ σάρκες των — μεσαιωνικὸς ποιητὴς λέγει

καὶ φαίνονται αἱ σάρκες μου ⸗καὶ ὁμοιάζω νυκτοκλέπτην —

ἢ, πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν πολλῶν, κείροντες τὴν κόμην καὶ μοναχικὰ ἐνδύματα φοροῦντες ἢ τέλος, ἵνα μὴ ἀναγνωρίζωνται, διὰ καπνίας μελανοῦντες τὸ πρόσωπον, ἐπλησίαζον εἰς τὰς ἐπισημανθείσας οἰκίας. Καὶ ἂν μὲν ἡ θύρα ἦτο εὐπαραβίαστος, εἶχε καλῶς, ἄλλως ἐλάμβανον διὰ κηροῦ ἀντίτυπον τοῦ κλειδίου καὶ ἐπανήρχοντο πλέον ἀσφαλεῖς. Ἐπειδὴ δ᾽ εἰς τὸ ἔργον των δύο ἦσαν τὰ μεγάλα κωλύματα, ὁ θόρυβος ὃν θὰ ἔκαμνον κλέπτοντες καὶ τὸ ἐντὸς τῶν ἐργαστηρίων ἢ τῶν οἰκημάτων φῶς, τὸ κατὰ διαταγὴν τῆς ἀρχῆς ἀνημμένον, διὰ τοῦτο ἐφρόντιζον, ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν νὰ

θέτωσι σπόγγους ὑπὸ τοὺς πόδας των, διὰ τὸ ἀθόρυβον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀμέσως νὰ σβήνωσι τὸ φῶς τοῦ λύχνου τοῦ ὑπὸ λεηλασίαν οἰκήματος. Καὶ ἔκλεπτον ὅ,τι ἠδύναντο καὶ ὅ,τι ὁ χρόνος ἐπέτρεπε, χρήματα, φορέματα, τὰ ὁποῖα, ἵνα μὴ ἀναγνωρίζωνται, ἐφόρουν κατόπιν ἀνεστραμμένα, οἰκιακὰ σκεύη ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ, εὐτελῆ οἰκιακὰ σκεύη, κατοικιδίους ὄρνιθας καὶ τὰ τοιαῦτα.

Εἶπον ὅτι οἱ μεσαιωνικοὶ κλέπται ἔκλεπτον εἰσερχόμενοι εἰς τὰς οἰκίας, ἤσκουν ὅμως καὶ ἄλλως τὸ ἔντιμον ἐπάγγελμά των κλέπτοντες τὰ μετὰ βίας ἐν καιρῷ πυρκαϊῶν εἰς τὰς ὁδοὺς ριπτόμενα οἰκιακὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη, παρ' ὅλην τὴν ἐποπτείαν, ἣν εἰς παρομοίας περιστάσεις ἤσκουν οἱ ὑπὸ τοῦ νυκτεπάρχου τεταγμένοι.

Πλὴν δὲ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἀντικειμένων, ἔκλεπτον ὅπλα ἐν στρατοπέδῳ, δέματα σταχύων ἐν καιρῷ θερισμοῦ, σταφυλὰς ἐκ τῶν ἀμπελώνων, πρόβατα καὶ βοῦς ἐκ τῆς ἀγέλης καὶ ἵππους καὶ ἡμιόνους· τόσον μάλιστα ἐπιτήδειοι ἦσαν πολλοί, ὥστε κατώρθωνον ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν νὰ μεταχρωματίζωσι τὰ κλεπτόμενα ζῷα καὶ οὕτω ν' ἀποφεύγωσι τὴν σύλληψιν, μέθοδος τὴν ὁποίαν καὶ σήμερον πολλαχοῦ ἐφαρμόζουσιν οἱ ἁλογοσύρται.

Πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν κακοποιῶν τούτων στοιχείων οἱ Βυζαντινοὶ πρόγονοί μας ἐνεπιστεύοντο εἰς τοὺς νυκτοφύλακας, τῶν ὁποίων οἱ προϊστάμενοι οὐχὶ σπανίως ὡς βοηθοὺς προσελάμβανον κλέπτας πάλιν καὶ κακοποιὰ στοιχεῖα, τοὺς λῃστογνώστας καὶ βενεφικιαλίους, ὅπως ἔλεγον.

Ταῦτα πρὸ τῆς κλοπῆς· μετὰ τὴν κλοπήν, καὶ πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ κλέπτου, πλὴν τῆς τεταγμένης ἀρχῆς, προσέφευγον οἱ πολῖται καὶ εἰς τὸν ἀστρολόγον, ὁ ὁποῖος πολλάκις ἐρωτώμενος ὑπεδείκνυεν ὡς κλέπτην τὸν ἀναίτιον! ἢ καὶ εἰς τοὺς μαγικοὺς καταδέσμους, ὧν ἔχομεν δείγματά τινα.

Ὅπως εἶναι φυσικόν, πολλάκις οἱ κλέπται ἀνακαλυπτόμενοι καὶ κατεδιώκοντο, δὲν ἦσαν δὲ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἀσυνήθεις αἱ ἐπιφωνήσεις «πιάσετε τὸν κλέπτην, πιάσετε τὸν κλέπτην».

Ὁ καταδιώκων κλέπτην δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν φονεύσῃ παρὰ μόνον, ἂν οὗτος ἀνθίστατο καὶ ἔφερε φονικὸν ὅπλον. Κατὰ τὰς Ἀσσίζας τῆς Κύπρου ὁ συλλαβὼν κλέπτην ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ὁδηγήσῃ πρὸ τῆς ἀρχῆς, ἄλλως ὑπέκειτο αὐτὸς εἰς τὰς ποινὰς τὰς ἐπιβαλλομένας εἰς τοὺς κλέπτας.

Ὁ συλληφθείς, δενόμενος ὑπὸ τῶν συλλαβόντων, οἵτινες τοῦ ἐφώναζον «ἔλθεις ἄρα καὶ πάλιν κλέψων»; καὶ διαμαρτυρόμενος καὶ φωνάζων «τί λέγεις, κύρι, ἐγὼ ἔκλεψα τίποτε;» ὡδηγεῖτο εἰς τὴν κρίσιν. Ἐκεῖ προσήγετο εἰς τὸν κομμενταρήσιον, ὅστις πάλιν τὸν παρουσίαζεν εἰς τὸν σεκρετάριον, ὑφ' οὗ καὶ ἀνεκρίνετο. Τὴν τελικὴν κρίσιν εἶχεν ὁ ἔπαρχος, ὅστις καταλλήλως ἐδιδάσκετο περὶ τῆς ὑποθέσεως ὑπὸ τοῦ σεκρεταρίου. Ἐννοεῖται δ' ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνακρίσεως πρὸς ὁμολογίαν, καὶ μέχρις ἀποδόσεως τῶν κλοπιμαίων, ὑφίστατο ὁ συλληφθεὶς πολλοὺς ραβδισμοὺς καὶ ἐμαγκλαβοκοπεῖτο, ὡς ἔλεγον, ἐπλήττετο δῆλα δὴ διὰ λώρων, μαγκλαβίων καλουμένων, ἢ βουνεύρων.

Παρομοίαν τιμωρίαν, καὶ ἄνευ διαδικασίας, ὑφίσταντο καὶ οἱ ὑπηρέται ἢ δοῦλοι ὑπὸ τῶν κυρίων των, ὁσάκις ἔκλεπτον ἀντικείμενόν τι τῆς οἰκίας.

Αἱ ποιναὶ αἱ εἰς τοὺς κλέπτας ἐπιβαλλόμεναι ἦσαν διάφοροι ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς θέσεως αὐτῶν, τῶν ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα ἔκλεπτον, τῆς σεμνότητος τῶν χώρων, τοὺς ὁποίους ἀπεγύμνουν ὡς καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κλοπῶν, ἃς ἔκαμνον.

Οὕτω συνήθης ποινὴ ἦτο ἡ τῆς διαπομπεύσεως, τῆς κουρᾶς καὶ τῆς ἐξορίας. Ὁ ὀρνιθοκλέπτης καὶ μικρολωποδύτης διεπομπεύετο φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ κλοπιμαῖα, ὁ ὀπωροφύλαξ ὁ κλέπτων τοὺς καρποὺς τῶν δένδρων καὶ ἀμπέλων τῆς περιοχῆς, ἣν ἐφύλαττεν, ἐστερεῖτο τοῦ μισθοῦ, ἀπελύετο καὶ ἐμαστιγοῦτο, ὁ ἀπελαύνων ἀγέλην βοῶν, ἵνα κλέψῃ ἕνα ἐξ αὐτῶν, ἂν ἡ ἀγέλη ἐγίνετο θηριόβρωτος,

ἐτυφλοῦτο, ὁμοίως δ' ἐτυφλοῦτο καὶ ὁ ἱερόσυλος, ὅστις οὐχὶ σπανίως καὶ ἀπεκεφαλίζετο ἢ ἐφουρκίζετο.

Καὶ ἂν μὲν ἅπαξ ἔκλεπτέ τις καὶ ἦτο εὔπορος καὶ ἐλεύθερος, ὤφειλε παλαιότερον μὲν νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ κλαπέν, νὰ καταβάλῃ δ' εἰς τὸν ζημιωθέντα τὸ τετραπλάσιον τῆς ἀξίας τοῦ κλαπέντος, ἐν ὑστέροις δὲ χρόνοις τὸ διπλάσιον. Ἐὰν ὅμως συνελαμβάνετό τις κλέπτων οὐχὶ ἅπαξ, ἀλλὰ δίς, τότε ἐξωρίζετο, ἂν δὲ τρίς, καὶ ἐχειροκοπεῖτο.

Κατὰ τὰς Ἀσσίζας τῆς Κύπρου ὁ διὰ πρώτην φορὰν συλλαμβανόμενος ὡς κλέπτης ἐδέρετο, διεπομπεύετο καί, ἀφ' οὗ ἐβουλλώνετο ἢ ἐκαυτηριάζετο, ἐσφραγίζετο δῆλα δὴ διὰ πεπυρακτωμένης σφραγῖδος, ἐξωρίζετο, ἀποκοπτομένης ἐνίοτε καὶ τῆς χειρός του. Ἂν καὶ καυτηριασμένος ἢ ἠκρωτηριασμένος πάλιν συνελαμβάνετο κλέπτων, τότε ἀπηγχονίζετο.

Τὴν ποινὴν τῆς χειροκοπήσεως ὑφίστατο ἐπ' ἴσης ὁ ἐν στρατοπέδῳ κλέπτων ἵππον, ὁ τυμβωρύχος ἢ ὁ τρὶς συλλαμβανόμενος ὡς κλέπτων ἀλλοτρίας ἀγέλας. Τέλος οὐχὶ σπανίως οἱ κλέπται ὑφίσταντο καὶ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κλοπῆς ἐθεωρεῖτο σημαντικόν, ἂν ἔφερεν ὁ κλέπτης μεθ' ἑαυτοῦ ὅπλα. Ὁ ἄοπλος κλέπτης κατὰ τοὺς νόμους δὲν ὑφίστατο οὔτε μέλους ἐκκοπὴν οὔτε θάνατον, οὐδ' ἐφονεύετο ἀτιμωρητὶ ἐντὸς τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ συλλαβόντος αὐτόν, ἐκτὸς ἐὰν ἀπεδείκνυεν οὗτος ὅτι ἄλλως θὰ ἐκινδύνευεν αὐτὸς ν' ἀποθάνῃ.

Τὸ πρᾶγμα διέφερεν, ἂν ἡ κλοπὴ ἐγίνετο ἐκτὸς τῆς πόλεως. Τότε ὁ κλέπτης, καὶ ἂν ἀκόμη ἦτο στρατιώτης, ἐφονεύετο χωρὶς νὰ τιμωρηθῇ ὁ φονεύσας, ὅστις ὅμως πρὸ τοῦ φόνου ὤφειλε διὰ φωνῶν καὶ διαμαρτυριῶν νὰ δηλώσῃ τὴν κλοπήν. Ἂς προστεθῇ δ' ὅτι, ἂν ἔκλεπτεν ὁ δοῦλός τινος, τότε ὁ κύριός του, ἂν ἤθελε νὰ τὸν κρατήσῃ, ὤφειλε νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν κλαπέντα τὴν ζημίαν. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τὸν παρέδιδεν εἰς τὸν ἀδικηθέντα ὡς ἴδιον ἐκείνου κτῆμα.

Περὶ τῶν εἰς τοὺς κλέπτας ἐπιβαλλομένων ποινῶν ὄντος τοῦ λόγου, ἂς μὴ παρασιωπήσωμεν ὅτι ὁ Μ. Βασίλειος

ἀπήτει, ἵνα ὁ μὲν ἑκουσίως ὁμολογήσας τὴν κλοπὴν ἀπέχῃ ἐπὶ ἓν ἔτος τῆς ἁγίας κοινωνίας, ἐπὶ δύο δέ, ἂν ὑπ' ἄλλων ἤθελεν ἐξελεγχθῆ, ὁ δὲ ς' κανὼν τοῦ Γρηγορίου ἀπήτει, ἵνα ὁ φανερώνων τὴν ἑαυτοῦ κλοπὴν θεραπεύῃ τὸ ἀδίκημα δι' ἐλεημοσύνης.

*
* *

Τοὺς κλέπτας καὶ τοὺς ἄλλως κακουργοῦντας ἐτιμώρουν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ διὰ φυλακίσεως. Ὑπῆρχον δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου φυλακαὶ εἰς τὸ λεγόμενον Στρατήγιον ἢ εἰς τὸν στρατήγιον φόρον «ἔνθα ποτὲ οἱ στρατηγοῦντες ἄνδρες τὰς τιμὰς ὑπεδέχοντο».

Αἱ φυλακαὶ αὗται ἔμειναν ἐκεῖ μέχρι τῆς βασιλείας Φωκᾶ τοῦ Καππάδοκος, ὅστις τὰς μετέφερεν εἰς τὸν ἅγιον Διομήδην.

Ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρχον δεσμωτήρια. Οὕτω γνωρίζομεν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρακλείου ὡς φυλακαὶ ἐχρησιμοποιοῦντο τὰ ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἱδρυθέντα Νούμερα καὶ ἡ Χαλκῆ, ἀπὸ δὲ τοῦ Φωκᾶ καὶ τὸ Πραιτώριον· καὶ διάφοροι δὲ πύργοι ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς δεσμωτήρια, ὡς εἶναι ὁ περιβόητος παρὰ τὰς Βλαχέρνας πύργος τοῦ Ἀνεμᾶ.

Τὰ δεσμωτήρια κατὰ διαφόρους αἰῶνας φυλακαί, κουστωδίαι, φρουραὶ καὶ ἐνίοτε σημεῖα καλούμενα, ἦσαν δημόσια οἰκοδομήματα καὶ ὡς τοιαῦτα χαρακτηρίζονται (δημόσιαι φυλακαί), φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ἰδιῶται, κατάχρησιν τῆς ἰσχύος των ποιούμενοι, ἐφυλάκιζον ἀνθρώπους καὶ εἰς ἰδιωτικὰς φυλακάς, ἐν τοῖς ἀγροῖς ἢ ἐν τῇ πόλει, τοῦθ' ὅπερ ἀπηγόρευον οἱ νόμοι διατάσσοντες, ἵνα ὁ ἐγκλείσας τινὰ εἰς τοιαύτην φυλακὴν φυλακίζεται αὐτὸς ἐπὶ τόσας ἡμέρας, ὅσας ἐκεῖνον ἐφυλάκισεν. Ἐν γένει, κατὰ τοὺς νόμους, οὐδεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφυλακίζετο ἄνευ διαταγῆς τῶν μεγάλων ἀρχόντων ἢ τῶν διοικητῶν τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν κατὰ τόπους ἐκδίκων, ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἐπαρχιῶν.

Διὰ τὰς μεσαιωνικὰς φυλακὰς καὶ οἱ φυλακιζόμενοι καὶ οἱ συγγραφεῖς μᾶς δίδουσι φρικιαστικὰς πληροφορίας. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν αὗται ὑπόγεια οἰκοδομήματα «ζοφεροὶ καὶ βαθύτατοι λάκκοι» σκοτεινά, ἄνευ παραθύρων, δυσώδη, παγερὰ καὶ πλήρη καπνοῦ κελλία, τόσον σκοτεινά, ὥστε νὰ μὴ δύνανται οἱ συγκατάδικοι νὰ διακρίνωσιν ἀλλήλους· πολὺ δὲ τῶν ἄλλων διαμερισμάτων φρικτότερον ἦτο τὸ ἐν τῷ βάθει ἐντελῶς σκοτεινὸν «ἡ ἐσωτέρα ἢ ἐνδοτέρα φυλακή». Ἐκεῖ δὲν ἐρρίπτοντο, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς ἐστοιβάζοντο οἱ δυστυχεῖς κατάδικοι «ἀποπνιγόμενοι τῇ στενοχωρίᾳ». Τόση δ' ἦτο ἡ ἔλλειψις χώρου, ὥστε, ὁσάκις τις τῶν συγκαταδίκων ἀπέθνησκεν, οἱ ὑπολειπόμενοι ᾐσθάνοντο ἀνακούφισιν, διότι θὰ ἀπέκτων ποιάν τινα εὐρυχωρίαν! Ἐν γένει

> ὡσὰν κολάζονται οἱ ψυχὲς ἐκεῖ εἰς τὸν κάτω κόσμον,
> εἴ τις κολάζει ἡ φυλακὴ τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους,

κατὰ τὸν μεσαιωνικὸν ποιητήν.

Καὶ εὕρισκε κἀνεὶς ἐν τῇ φυλακῇ κλέπτας, φονεῖς, μοιχούς, μαλακούς, ἀρσενοκοίτας, τυμβωρύχους, χρέη ὀφείλοντας, γόητας, ψευδομάρτυρας, προδότας τῆς πατρίδος, πλαστογράφους, καὶ μάλιστα τῆς βασιλικῆς ὑπογραφῆς, κατὰ τοῦ βασιλέως ἐπαναστατήσαντας, βλασφήμους κ.τ.λ. Μόνον γυναῖκας, τοὐλάχιστον ἀπὸ τοῦ Ι΄ αἰῶνος, δὲν εὑρισκέ τις ἐκεῖ, διότι, κατὰ τοὺς νόμους, «οὐδεμίαν γυναῖκα ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς ἢ ὑπὲρ ἐγκλήματος οἱουδήποτε ἢ εἰς φρουρὰν ἐμβάλλεσθαι συγχωροῦμεν ἢ δι' ἀνδρῶν φυλάττεσθαι» διάταξις, ἥτις ἀπολύτως δὲν ἐτηρεῖτο.

Ἀλλ' οὐδὲ κληρικοὶ ἔπρεπε νὰ ἐμβάλλωνται εἰς δημοσίας φυλακάς· δι' αὐτοὺς ὑπῆρχον εἰδικαὶ φυλακαὶ «ὅπου εἰώθασιν οἱ πταίοντες κληρικοὶ ἐγκλείεσθαι καὶ φυλάττεσθαι».

Καὶ αὐτὰ μὲν ἐπεβάλλοντο, εἰς ἐποχὰς ὅμως ἰσχυρῶν παθῶν μαρτυρεῖται ὅτι καὶ ἐπίσκοποι δεσμευόμενοι παρεπέμποντο εἰς τὰς δημοσίας φυλακάς, τοῦθ' ὅπερ ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ γ' κανὼν τῆς ἐπὶ Φωτίου συγκληθείσης συνόδου, καθ' ὃν

ἀνεθεματίζετο ὁ φυλακίσας ἢ τύψας ἐπίσκοπον εἴτε ἄνευ αἰτίας εἴτε ψευδῆ αἰτίαν πλάσας, ἀφ' οὗ τὸν ἐπίσκοπον μόνη ἁρμοδία νὰ κρίνῃ καὶ τιμωρῇ ἦτο ἡ ἱερὰ σύνοδος.

Πόσον ἀθλία ἦτο τῶν φυλακιζομένων ἡ κατάστασις φανερώνουσι φράσεις ὡς αἱ ἑπόμεναι· «ζῆν καθώσπερ οἱ πεφυλακισμένοι», «τὰ τῶν καταδίκων ὑπομένειν», «εἰς φυλακὴν ἀποκλεισθῆς, εἰς σίδηρα βαρέα».

Οἱ φυλακισμένοι ἦσαν ρυπαροί, φθειριῶντες, ρακένδυτοι, αὐχμηροὶ τὴν κόμην, ἔφερον δὲ κλοιοὺς περὶ τὸν λαιμὸν καὶ ἦσαν δεδεμένοι μὲ ἁλύσεις τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ἵνα μὴ δραπετεύωσι δέ, ἐδένοντο καὶ ἐπὶ ξύλου, κορμοῦ δῆλα δὴ δένδρου, δι' εἰδικῆς ποδοκάκης, ἥτις ἐκαλεῖτο κλάπα ἢ κοῦσπος ἢ καρτζικεῖον.

Καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια ταῦτα προσετίθεντο, οὐχὶ σπανίως, καὶ μαστιγώσεις τῶν ἀθλίων διὰ βουνεύρων, ὑφ' ὧν κατεμωλωπίζοντο καὶ ἐπληροῦντο αἵματος τὰ νῶτά των.

Μάτην παρεκάλουν οἱ ταλαίπωροι οἱ ἔχοντες τὰ ὀστᾶ διαφαινόμενα διὰ τοῦ δέρματος νὰ τοὺς στείλῃ ὁ Θεὸς ὀλίγον ὕπνον

νὰ παύσουν αἱ ὀδύναι των, νὰ χαλαρώσῃ ὁ πόνος·

τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ τοὺς ἠρνεῖτο ἡ ἀφθονία τῶν φθειρῶν.

Ὑπάρχουσιν οἱ πιστεύοντες ὅτι τὸ ἀπομονωτικὸν σύστημα ἐν ταῖς φυλακαῖς εἶναι τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν ἐφεύρημα· φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι τὸ ἐγνώριζον καὶ οἱ Βυζαντινοί. Αὐτὸς ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος ὁμιλῶν περὶ τοῦ Βούζη, ἀνδρὸς ἐξ ὑπάτων, φυλακισθέντος, λέγει· «Οὔτε γὰρ αὐτὸς ἐν σκότῳ καθήμενος διαγινώσκειν οἷός τε ἐγεγόνει πότερον ἡμέρα ἢ νύκτωρ εἴη, οὔτε ἄλλῳ τῳ ἐντυχεῖν εἶχεν. Ἄνθρωπος γὰρ ὅσπερ οἱ εἰς ἡμέραν ἑκάστην τὰ σιτία ἐρρίπτει ὥσπερ τι θηρίον θηρίῳ ἄφωνος ἀφώνῳ ὠμίλει».

Τὴν ἰδίαν, ἂν μὴ καὶ χειροτέραν τύχην, εἶχον οἱ διὰ φόνον ἢ ἄλλο ἔγκλημα καταδικαζόμενοι εἰς τὰ μέταλλα.

Μὲ μολυβδίνους κλοιοὺς ἐκεῖ καὶ συχνὰ ὑπὸ τῶν ἐποπτῶν μαστιζόμενοι, μακρὰν τῶν οἰκείων, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ ἐνεργήσωσιν ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς των, ἦσαν ὑποχρεωμένοι ἀπὸ πρωΐας μέχρι βαθείας νυκτὸς νὰ σκάπτωσιν ἐντὸς σκοτεινῶν σπηλαίων, ὡς μόνον σύντροφον ἔχοντες τὸν λύχνον, εἰς ὃν ἔχυνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἔλαιον ἀπὸ ληκυθίου.

Πότε ἦτο ἡμέρα καὶ πότε ἤρχιζεν ἡ νύξ, ἠγνόουν οἱ δυστυχεῖς. Ὀλίγοι μόνον κρότοι διὰ βαρέος λίθου ἄνωθεν τοῦ σπηλαίου καὶ φωναὶ τοῦ φύλακος ἐσήμαινον ὅτι ἐπῆλθε τὸ σκότος τῆς νυκτὸς καὶ οἱ κατάδικοι ἠδύναντο νὰ παύσωσι τὴν ἐπίμοχθον ἐργασίαν των.

Καὶ εἶχον δίκαιον οἱ ἐν μεγάλῃ δυστυχίᾳ διατελοῦντες ν' ἀναφωνῶσι «τῶν τὰ μέταλλα ἐργαζομένων χαλεπώτερον διακείμεθα» ἢ «τῶν τὰ μέταλλα ἐργαζομένων χαλεπώτερα πεπόνθαμεν».

Ἑκάστη φυλακὴ εἶχε τὸν ἀρχιδεσμοφύλακά της ἔχοντα τὴν γενικὴν ἐποπτείαν τῶν φυλακισμένων. Ἂν οἱ κατάδικοι ἔμενον ἄνευ δεσμῶν ἢ εἰσήρχοντο φονικὰ ὅπλα ἢ καὶ φάρμακα εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἐτιμωρεῖτο οὗτος αὐστηρῶς. Ἂν ἡ παράβασις ἐγίνετο ἐν ἀγνοίᾳ του, τότε ἀπελύετο ὡς ἀνίκανος.

Ὡς βοηθοὶ καὶ ὑποδεέστεροι ὑπάλληλοι ἦσαν οἱ δεσμοφύλακες ἢ καπικλάριοι ἢ καβικλάριοι ἢ φυλακῖται ἢ φυλακάτορες περὶ τῆς κακεντρεχείας καὶ σκληρᾶς συμπεριφορᾶς τῶν ὁποίων πολλὰ μᾶς λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς.

Τὸ πρώτιστον, τὸ ὁποῖον ἐζήτουν οὗτοι ἀπὸ τὸν νεωστὶ εἰσελθόντα ἦσαν τὰ χρήματα· καὶ ἂν μὲν οὗτος ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἁπλησταίαν των, εἶχε καλῶς, ἄλλως ἁφῃρεῖτο ὁ ταλαίπωρος συχνὰ τὰ φορέματά του, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ δ' ἐκ τῶν κακουχιῶν, ἔπρεπεν οἱ οἰκεῖοί του διὰ παντὸς μέσου νὰ ἐξεύρωσι τὸ ἀνάλογον ποσόν. Εἰς τὰς διαβεβαιώσεις του ὅτι οὐδὲν εἶχε νὰ καταβάλῃ, ἐλάμβανε τὴν ἀπάντησιν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπαιτήσῃ κυλιόμενος πρὸ τῶν ποδῶν τῶν εὐσπλάγχνων ἐπισκεπτῶν τῆς φυλακῆς, ἂν δέ, παρὰ τὴν

καλήν του θέλησιν, δὲν κατέβαλλε τὸ ἀνάλογον ποσὸν διὰ τὸ ἔλαιον τοῦ μοναδικοῦ κοινοῦ λύχνου, ἐμαστίζετο ἀνηλεῶς.

Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς, δὲν ἦσαν σπάνια τὰ παραδείγματα γηραιῶν μητέρων, αἵτινες ἐγίνοντο ἐπαίτιδες, ἵνα ἐξοικονομήσωσιν ὀλίγας φόλλεις χάριν τοῦ προσφιλοῦς ἐγκλείστου ἢ καὶ νεαρῶν γυναικῶν, αἵτινες, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των, καὶ τὴν ὥραν αὐτῶν ἐπώλουν.

Εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς δὲν ἐπέτρεπον οἱ φυλακῖται νὰ πλησιάζωσιν οἱ μὴ φιλοδωροῦντες αὐτούς, εἰς δὲ τοὺς παρακαλοῦντας συγγενεῖς ἔλεγον ὅτι ὑπάρχει αὐστηρὰ πρὸς τοῦτο διαταγὴ τῆς ἀρχῆς.

Οἱ στίχοι τοῦ μεσαιωνικοῦ ποιητοῦ

> εἰς φυλακὴν ἀποκλεισθῇς, εἰς σίδηρα βαρέα,
> εἰς χέρια ἐγκρούσῃς στοματᾶ, μωροῦ καπικλαρίου

δηλώνουν σαφῶς τὰ μαρτύρια, ἅτινα ὑφίσταντο οἱ δυστυχεῖς κατάδικοι ὑπὸ τῶν φυλάκων των.

Καὶ ἐπέβαλλον μὲν οἱ νόμοι, ἵνα οἱ ἄρχοντες ἐπισκέπτωνται κατὰ Κυριακὴν τοὺς ἐν φυλακαῖς καὶ διατάττωσιν, ἵνα οἱ φύλακες συμπεριφέρωνται φιλανθρώπως πρὸς αὐτούς, αἱ διατάξεις ὅμως αὗται εἶχον μᾶλλον θεωρητικὴν ἀξίαν. Ἀνεκτῶς πως ἔζων, διασκεδάζοντες μάλιστα ἐνίοτε καὶ πίνοντες καὶ ᾄδοντες, οἱ δυνάμενοι νὰ πληρώνωσι καὶ νὰ παρέχωσι μέρος τῆς τροφῆς των εἰς τοὺς ἀναιδῶς αὐτὸ ζητοῦντας φύλακας, ἐν ᾧ τὸ πολὺ τῶν ἐγκλείστων πλῆθος, μ᾽ ὅλον ὅτι οἱ ἄρχοντες, κατὰ τοὺς νόμους, «ὤφειλον τροφὰς αὐτοῖς ἀπορουμένοις ἐπινοεῖν», ἔτρωγε πιτυρίτην ἄρτον καὶ φακῆν ἢ λάχανα καὶ ταῦτα εἰς μικροτέραν τοῦ δέοντος ποσότητα παρεχόμενα.

Ὅτι ὑπὸ τοιούτους ὅρους ζῶντες οἱ κατάδικοι ἐζήτουν εὐκαιρίαν νὰ δραπετεύσωσιν ἐκ τῆς φυλακῆς, ἥτις προσωμοιάζετο πρὸς τὸν Ἅδην καὶ τὰ βασανιστήρια τῆς κολάσεως—ὁ Χρυσόστομος εἶπεν «εἰ δέ τις ἀπιστεῖ τῇ μελλούσῃ κρίσει, ὁράτω τοὺς ἐνταῦθα, τοὺς ἐν δεσμωτηρίοις» —εἶναι πολὺ φυσικόν.

Ἔπρεπε δ᾽ ἡ ἀπόπειρα νὰ ἐπιτύχῃ· ἄλλως, ἂν οἱ ἀποπει-

ρώμενοι νὰ δραπετεύσωσι συνελαμβάνοντο, ἢ ἀπεκεφαλίζοντο, ἂν ἡ φυγὴ ἐγίνετο ἐν ἀγνοίᾳ τῶν φυλάκων, ἢ ὑφίσταντο ἄλλας βαρείας ποινάς, ἂν οἱ φύλακες ἐρραθύμουν περὶ τὴν φρούρησιν.

Ἀνακούφισίν τινα ᾐσθάνοντο ἐν τῇ δυστυχίᾳ των οἱ φυλακισμένοι, ὁσάκις τοὺς ἐπεσκέπτοντο οἱ συγγενεῖς φορέματα ἢ τρόφιμα κομίζοντες ἢ καὶ τὴν παρήγορον ἐλπίδα ὅτι δι' ἐνεργειῶν των παρὰ τῷ βασιλεῖ θ' ἀπεφυλακίζοντο.

Ἀνακούφισιν ὁμοίως ᾐσθάνοντο οἱ ἔγκλειστοι, ὅταν πλούσιοι ἢ εὐσπλαγχνοι ἄρχοντες ἢ ἀρχόντισσαι ἔφερον τὸ βῆμα μέχρι τῆς φυλακῆς καὶ διένεμον βοηθήματα, αἱ πλούσιαι ἢ οἱ πλούσιοι, οἵτινες καὶ ζῶντες, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον, ἐν ταῖς διαθήκαις των, ἐλάμβανον πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν δεδεμένων ἢ τῶν ἐν τοῖς μετάλλοις ἐργαζομένων.

Οὐδὲ πρέπει νὰ λησμονηθῇ ἡ ὑπὲρ τῶν φυλακισμένων μέριμνα τῆς ἐκκλησίας, ἥτις καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἐξορίστων, ὡς δὰ καὶ ὑπὲρ τόσων ἄλλων δυστυχῶν, πάντοτε ἔπραττε τὸ καθῆκόν της.

Κατὰ τοὺς νόμους καὶ νομοκάνονας, οἱ ἐπίσκοποι ὤφειλον νὰ ἐπισκέπτωνται κατὰ Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τοὺς φυλακισμένους ὑπηρέτας, εἴτε ἐλεύθεροι ἦσαν οὗτοι εἴτε δοῦλοι, καὶ νὰ φροντίζωσιν, ἵνα οἱ δεσπόται αὐτῶν ἐγκαίρως τερματίζωσι τὴν κατ' αὐτῶν νόμιμον διαδικασίαν, ἂν δ' οὗτοι ἀπέφευγον, τότε ἔπρεπε νὰ καταγγέλλωσι τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν βασιλέα καὶ νὰ φροντίζωσιν, ἵνα ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν ἀπολύωνται οἱ ἐγκάθειρκτοι. Διὰ τοὺς ἐλευθέρους μάλιστα κατεβάλλετο φροντίς, ἵνα παραχρῆμα οὗτοι κρίνωνται.

Ἐν γένει δ' οἱ νόμοι ἐπέβαλλον, ἵνα ὁ φυλακιζόμενος μὴ μένῃ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐπὶ πολὺ ὡς ὑπόδικος· «ὁ κατασχεθεὶς μὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον μενέτω ἐν τῇ φυλακῇ· χρὴ γὰρ αὐτὸν ἢ συντόμως ἀπολυθῆναι ἢ συντόμως τιμωρηθῆναι». Πρὸς τοῦτο ὁ ὑπομνηματογράφος ἐπὶ τριάκοντα ἡμέρας παρουσίαζεν εἰς τὸν ἄρχοντα κατάλογον τῶν ἐγκεκλεισμένων, ἐν ᾧ ἦτο ἀναγεγραμμένον καὶ τὸ ὑφ' ἑκάστου διαπραχθὲν ἔγκλημα, οὗτος δ' ὤφειλε νὰ φροντίσῃ περὶ

ταχείας διεκπεραιώσεως τῆς δίκης, ἄλλως ἐξέπιπτε τῆς ἀξίας του πληρώνων, ὡς πρόστιμον, εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον μίαν λίτραν χρυσίου.

Αἱ πλέον εὐχάριστοι ἡμέραι τῶν καταδίκων ἦσαν ἐκεῖναι, καθ' ἃς ἀνεμένοντο τὰ βασιλικὰ γράμματα τὰ διατάσσοντα «τοὺς τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦντας ἀφίεσθαι τῶν δεσμῶν».

Αὐταὶ δ' αἱ ἡμέραι ἦσαν ἐκεῖναι, καθ' ἃς ἐτελοῦντο ἐπινίκιοι θρίαμβοι ἢ αἱ παραμοναὶ τοῦ Πάσχα[1]. Δὲν ἀπελύοντο ὅμως διὰ τῆς βασιλικῆς κελεύσεως πάντες οἱ κατάδικοι· τοῦ εὐεργετήματος δὲν ἐτύγχανον οἱ ἱερόσυλοι, οἱ μοιχοί, οἱ ἅρπαγες παρθένων, οἱ τυμβωρύχοι, οἱ γόητες, οἱ φαρμακοί, οἱ φονεῖς, οἱ πατροκτόνοι καὶ οἱ κατὰ τοῦ βασιλέως συνωμοτήσαντες.

ΦΑΙΔΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ

[1] Κατὰ τὴν Μ. Ἑβδομάδα τὰ δικαστήρια ἤργουν. Ἐξαίρεσις ἐγίνετο μόνον, προκειμένου περὶ λῃστῶν καὶ Ἰσαύρων, οἵτινες ἐξητάζοντο «οὐ μόνον ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν οἱᾳδήποτε ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα» καὶ περὶ τυμβωρύχων, οἵτινες καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα ἐνεκλείοντο εἰς τὰς φυλακάς.